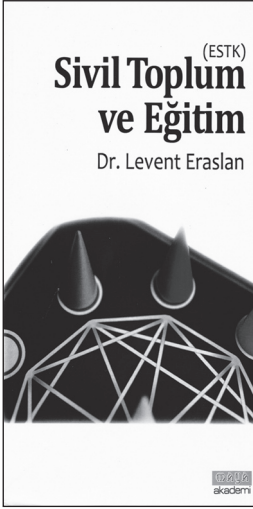

Sivil Toplum ve Eğitim

Civil Society and Education

Seydi Battal BERTLEK*

Sivil toplum kavramı genel anlamıyla; aile, devlet, piyasa ve siyasi alan dışında hak ve sorumluluk sahibi yurttaşların gönüllü olarak yarattığı, sorunlarını çözmek ve çıkarlarını korumak amacıyla kamusal alan ile özel alan arasında ya da bu alanların kesişiminin de oluşturdukları bir alanı ifade eder. Sivil toplum, batı toplumlarının ve batılı siyasal felsefe geleneğinin özgün bir kavramı sayılmakla birlikte, batı dışı toplumlarda sivil toplumun varlığı bağlamında Türkiye’de de etkin bir sivil toplum geleneğinin bulunmadığı, güçlü ve merkezîyetçi devlet geleneğinin örgütlenme kültürünü-pratiğini engellediğine dair tartışmalar yapılmaktadır.

Sivil toplum tartışmaları, Türkiye’de 1980’li yıllardan bu yana genişleyerek devam etmektedir. Özellikle siyasal alanda devlet kontrolünün kademeli olarak azalması, dünyadaki gelişmeler ve Avrupa Birliği’ne giriş süreci, sivil toplum kavramının Türkiye’de popüler olmasını sağlamıştır. Buna bağlı olarak sivil toplum kuruluşları da toplumsal yaşamın her alanında kurulmaya başlamıştır. Bu alanlardan biri de “eğitim” dir.

Bu çalışmada sivil toplum kavramının tarihi, felsefi ve sosyolojik temelleri ile Türkiye’deki serüveni Osmanlı Devleti’nden başlatılarak, dönemler halinde günümüze değin incelenmiştir. Bu inceleme “eğitim” alanında daha spesifik yapılarak “ESTK” kavramı oluşturulmuş ve çalışma güncel fragman ve olaylarla desteklenmiştir.

* Uzman, İngilizce Okutmanı

Sivil Toplum ve Eğitim

Sivil toplum genel anlamıyla kavram olarak aile, devlet ve siyasi arena dışında gönüllü bireylerin belirli bir amaç doğrultusunda oluşturdukları birliklerdir. Amerika ve Avrupa ülkelerinde köklü bir geçmişe sahip olan sivil toplum kuruluşları ülkemizde 1980’li yıllardan itibaren artarak belirli alanlarda etkisini göstermeye başlamıştır. Bunlar içerisinde en yaygın ve popüler olanlar eğitim ile ilgili olan STK’lardır. Çünkü, eğitim her kesimi ilgilendiren bir olgudur. Bu sebeple, böyle bir konunun ayrıntılı bir şekilde araştırılarak ve daha spesifik hale getirilerek “Eğitim Alanı Sivil Toplum Kuruluşları” (ESTK) kavramının oluşturulması ve kitaplaştırılması büyük önem arz etmektedir.

Yazar bu eserinde, öncelikle sivil toplum kavramının tarihsel ve düşünsel temellerini, Thomas Hobbes, John Locke, Hegel, Antonio Gamsci ve Alexis De Tocqueville gibi önemli düşünürlerin görüşleri ışığında ayrı bir bölüm olarak detaylı bir şekilde anlatmıştır. Sivil toplumun teorisel olarak antik düşüncede ve ortaçağdan itibaren gelişimini, yüklediği kavram anlamını incelemiştir. Modern sivil toplum bağlamında NGO kavramı incelenerek sivil toplum kuruluşlarının özellikleri detaylı bir şekilde verilmiştir. Sivil toplumu devletten tamamen bağımsız düşünemeyiz. Yazar bu konuya da devlet-sivil toplum ilişkisinin çözümlenmesinde temel kuramlar ve devlet-sivil toplum ve demokrasi başlıkları altında yer vermiştir. Türkiye’de sivil toplum yapısının temelleri esasında Osmanlı Devleti’ne değin uzanmaktadır. Dolayısıyla, yazar ülkemizdeki sivil toplum anlayışını “Aşkın Devlet Anlayışı” bağlamında Osmanlı Devleti’nde sivil toplum ve Osmanlı’da sivil toplum unsurları adı altında kitabına almıştır. 2000’li yıllardaki sivil toplum anlayışını ise Avrupa Birliğinin ve diğer kuruluşların desteklediği sivil toplum merkezleri bağlamında ele almıştır. Sivil toplum kuruluşlarının problem alanları, güçlü devlet geleneği ve sivil toplum ilişkisi, STK’ların yapısal ve imaj problemleri, örgütsel ve yönetsel problemleri düzeyinde konu edinilmiştir. Ayrıca STK’ların siyasi partiler ile ilişkileri de incelenmiştir.

Eserde, ilerleyen bölümlerde, eğitim alanındaki sivil toplum örgütlenmesi anlatılmaktadır. Bu bağlamda, öncelikle eğitim politikalarının STK’lara olan etkileri incelenmiştir. Eğitim dernekleri kuruluş, faaliyet alanı ve amaçlarına göre on farklı kategoriye ayrılarak detaylı bir şekilde sunulmuştur. Bu kategoriler şu şekildedir: Eğitim-araştırma-proje, okul-koruma-geliştirme, mezunlar, dini eğitimi destekleme, yöre-bölge-şehir, engelli-özel eğitim, çevre ve sağlık eğitimi, deprem- arama kurtarma eğitimi, burs eksensel ve uzmanlık eksensel dernekler. Eğitim vakıfları ise şahıs-şirket adına kurulmuş vakıflar olarak değerlendirilmiştir. Yine bir sivil toplum kuruluşu olan eğitim sendikaları ve kooperatifler kategorilere ayrılarak anlatılmıştır. Devamında yazar, eğitim alanındaki STK’ları değerlendirmiştir. Bu değerlendirmesinde, ESTK’ların Türkiye genelinde yatay örgütlenmelerini yeterli düzeyde görmemektedir. ESTK’ların ekonomik

kaynaklarını büyük oranda üye ödentileri ve bağış gelirlerinin oluşturduğunu yazmıştır. Devletin eğitim politikalarının halka aktarılmasında STK'ları bir aracı olarak görmüş ve ESTK'ları ast, devleti ise üst olduğu bir konumlama süreci olarak değerlendirmede bulunmuştur. Yazar kitabında görselliğe önem vermiştir. Bu doğrultuda, anlatılmak istenen konular tablolar ve şekiller halinde verilerek daha somut ve anlaşılır hale getirilmiştir. Bu kitapta, sivil toplum olgusu tarihi gelişimi ile felsefi ve sosyolojik yönleriyle dönemler halinde ayrıca, bir sivil toplum kuruluşu olan vakıflar, sendikalar ve dernekler her yönüyle incelenmiştir. Özellikle eğitim alanında faaliyet gösteren bu kuruluşlar günümüze ve geleceğe bakan yönüyle anlatılmıştır.

Bu anlamda eser, nevi şahsına münhasır bir durum arz ederek STK'lar ile ilgili alan incelemesinde önemli bir boşluğu doldurmaktadır.